

İHSAN FAZLIOĞLU: Sûreti ile Sîreti Arasında Akif Emre

Bir insan hakkında ifadeye bulunmak, bu ifadeyi de ibareye dönüştürmek zannedildiğinin tersine oldukça zordur. Çünkü bir kişiyle belirli bir mesafeden kurduğunuz beşerî ilişkinin verilerinden elde ettiğiniz tanıma, bir yaşantı olarak size anlamlı bir resim verse de, bu yaşantıyı ifadeleştirdiğiniz ya da ibareleştirdiğinizde, ister istemez sınırlı örüntülerle yetinmek zorunda kalırsınız. Çünkü her tanımlama teşebbüsü bir sınırlama etkinliğidir aynı zamanda. Öte yandan resme eşlik eden anlam, ifade ve ibarede içkin olsa da, tabir edilerek yeniden üretilmesiyle, ilk varlığa geldiği mekânsal-zamansal bağlamı yitirdiğinden gittikçe silikleşecek, yeniden şekillenecektir. Bu çerçevede kişi hakkında her anlatı sözcüklerle yapılan bir tür fotoğraf çekmeye benzer. İlginçtir ki, bu kişinin kendi hakkındaki ben-anlatısı için de geçerlidir. Bu durum sadece dilin imkânlarına indirgenerek açıklanamaz; bizâtihi her tür gerçekliğin tanımlanma, sınırlanma, belirlenme vb... etkinliklere karşı direnme, hatta çekilme gibi karşı-oluşları da dikkate almak gerekir. Kişi söz konusu olduğunda bu tespitin toplumsal düzlemde daha tehlikeli bir sonucu vardır. Çünkü tanımlanan kişi, dondurma ve sabitlemenin doğal sonucu olarak 'idealize' edilir yani bir fikre, bir ideye, içeriksiz bir forma dönüştürülür. Bir ide haline getirilen kişi de, ulaşılamaz olduğundan, artık genç nesiller tarafından 'örnek' alınmaz, alınamaz...

Akif Emre hakkında aşağıda dile getireceklerim bu iki temel tehlike eşliğinde okunmalıdır. Büyük oranda belirli ancak parçalı bir mekansal-zamansal süreçte yaşanan ilişkinin ifade ve ibaresi, idealize etmekten kaçınmaya çalışan, ama aynı zamanda bu sürecin belirli bir açıdan örüntüsel anlamda çerçevelenmesi olarak görülmelidir. Daha yalın bir deyişle, söz konusu mekânsal-zamansal ilişki soru konusu kılındığında, yani bu yaşanmışlık deneyimi içinde "Akif Emre, sizin için ne 'anlam' ifade ediyor?" denildiğinde, kasdî bir yönlendirmeye muhatap olmaksızın muhayyilede hayatiyet kazanan resmin, doğrudan ifade ve ibare düzeyinde kavramsal bir modellenmesi şeklinde mütalaa edilmelidir. Bu modellemenin Akif Emre ile yaşadığım hem bireysel hem de kamusal ortamlardaki deneyimin verilerden hareketle oluşturulduğuna; ancak bazı özel arka-planlara sahip olduğuna da dikkat kesilmelidir. Kısaca hem sevinç hem de çığlık duygu durumundan çıkıp bir ifade ve ibareye dönüştüğünde hissiyatını ve hassasiyetini kaybeder; yeniden bir duygu durumuna dönüşmesinin asgarî şartı, hiç şüphesiz, yeniden hissetmektir; akl etmek değil...

Türkçe’de kullanılan surat sözcüğü sûret sözcüğü’nün tahrif edilmiş hâlidir. Sözlüklerde genel olarak “şekil, görüntü, resim” gibi ikincil anlamlarıyla yer alan bu sözcüğün, felsefe-bilim geleneğimizi unuttuğumuzdan aslı anlamı geri çekilmiştir. Elbette bu yazı çerçevesinde sûret sözcüğü’nün felsefî çözümlemesine girişmeyecek, yalnızca konumuz çerçevesinde anlamını belirlemeye çalışacağız. Sûret, en genel anlamıyla “maddeye türsel özelliğini kazandıran ne-ise-ne”dir. Örnek olarak, bizi insan kılan katmanlı ve karmaşık maddî yapımız değil, o maddeye eklenen ve onu ‘insan’a dönüştüren türsel sûrettir. Dış-dünya’da madde ve sûret birliktedir; ayrılamazlar. Zihindeki idrakleri ise maddenin cinse, sûretin de fasla tercüme edilip bir araya getirilmesi yani mâhiyet ile mümkündür. İşte sûret, zihnî anlamda da mâhiyet, özellikle bunun mukavvim unsuru fasıl, insan yüzünde müşahede edildiğinden insan yüzüne surat denilmiştir. Çünkü sûretimizin gölgesi suratımıza düşer. Nasıl ki, kadîm felsefî geleneğe sûret, akılla bakma (nazara fî...) yoluyla bilinmeyi, tanınmayı mümkün kılar, insanın suratı da gözle bakma (nazara ilâ...) yoluyla onun bilinmesi ve tanınmasına imkân tanır. Elbette şimdiye değin dile getirilenler hakikî değil mecâzî anlamlarıyla dikkate alınmalı ve denmek istenene yani manaya delâletleri cihetlerinden okunmalıdır.

Sûret ise, aslında kişinin sûretini yani kendini insan kılan her ne-ise-ne’yi yaşamasıdır. Ancak bu noktada şu soru sorulabilir: Herkes sûretini, sîretine yani ‘örnek-yol’a dönüştürebilir mi? Çünkü şimdiye değin denilenler şöyle bir sonucu zorunlu kılar: İnsan, suratına düşen sûretinin gölgesini bir ömür boyu takip ederse, bu takip örnek alınacak bir sîrete dönüşür; başka bir deyişle böyle bir kişinin adımladığı mekân, başkaları tarafından da yürünebilecek bir ‘örnek-yol’ hâlini alır. Tersî durumda ortaya “suratsız (: yüzüz) insan” çıkar yani kendini insan kılan sûretine uygun davranmayan, sîretine yansıtmayan, bu nedenle de suratından sûretinin gölgesi müşâhede edilemeyen kişi...

İşte kişisel kanım, Akif Emre, sûretini, suratına yansıtan ve suratına düşen sûretinin gölgesini bir ömür boyu takip eden, bu nedenle de sûretini sîrete dönüştüren, sonraki nesillerin de belirli yönlerden örnek alabileceği bir misâl, yürüyebileceği bir örnek-yol hâline getirebilen bir kişidir.

Söz konusu örneğin, belirli mekân ve zamanlarda kendisi hakkında edindiğim, parçalı ve kısıtlı verilere bağlı bu silik resim çerçevesindeki en temel özellikleri nelerdir diye kendi kendime sorduğumda şöyle bir sıralama da bulunabilirim diye düşünüyorum:

Öncelikle yukarıda işaretlenen noktalar muvacehesinde en önemli özelliğin ‘haysiyet’ olduğu söylenebilir. Haysiyet sözcüğü’nü derin idrak için günlük hayatta kızıldığında kişilerin birbirine karşı bağırarak seslendirdikleri hakaret anlamındaki haysiyetsiz kelimesini de göz önünde bulundurmak gerekir. Bir kişi niçin haysiyetsiz olarak nitelendirilir ve hakaret edilen kişide neyin eksikliğine delâlet eder? Haysiyet sözcüğü ‘min hays’ ifadesi ile birlikte düşünülürse meramımızı daha iyi çerçeveleyebiliriz. Çünkü bu ifade bir şeyi tanımlarken kullanılır ve tanımın yönünü gösterir. Örnek olarak «Ali, min hays el-tâlib» dendiğinde Ali’nin “öğrenci olmak haysiyetiyle” dikkate alındığına işaret edilir. Ancak, “Ali, min hays el-insân” dendiğinde ise Ali’nin “insan olmak haysiyetiyle göz önünde bulundurulduğu söylenilmiş olur. Öyleyse, ‘haysiyet’ bir kişi için kullanıldığında, o kişiyi insan kılan en temel niteliğine, özellikle düşünme ve konuşma yetisini birlikte içeren nutk özelliğine, kısaca insanlığına atıf yapar.

Bu anlatılanlar ışığında haysiyetli olmak, insan-olmak; daha ayrıntılı olarak insan olmayı mümkün kılan en temel niteliğe göre davranmak demektir; ancak buradaki vurgunun yönü, dikkat edilirse, tıpkı sûret ile surat arasındaki ilişkide olduğu gibi, kişinin insan olmağını günlük yaşamında eylemlerinde göstermesi, yansıması, tecessüm ettirmesi, somut bir biçimde temsil etmesidir. İşte ancak bu şartlardır ki, sûret, sîrete dönüşür, dönüşebilir.

<https://fazlioglu.blogspot.com/>

İnsanlığımızı yani sûretimizi yüzümüzde izhâr etmek yani surat ile eylemlerimizde temsil etmek yani haysiyet, oldukça zor ve yorucudur; çünkü ömür denilen süreçte bu izhâr ve temsil bir kerelik değildir, tersine süreklilik talep eder. Bu nedenle, ciddiyet, dâim dikkat ve çok tehlikeli olan tutarlılık isterler. Tutarlık sözcüğünü tehlikeli olarak adlandırdım çünkü zihnî-aklî yani fikirlerdeki tutarlılık ile eylemlerdeki tutarlılık oldukça iki farklı tutuma işaret ederler. Fikirlerdeki tutarlılık düşünce için beklenen, olumlu bir hâl iken, eylemlerdeki tutarlılık kişiyi oldukça gerer; günlük yaşamdaki binlerce farklı değişken dikkate alındığında ise yorar. Nitekim, bir müzakeremizde Akif Emre, bir olay hakkındaki yaklaşımına yönelik bir öz-eleştiriye bulunduktan sonra şöyle demişti: "Keşke bu kadar köşeli olmasaydım; bu beni yoruyor..!"

Ciddiyet, dikkat ve tutarlılık ile bunların yarattığı gerginlik ve yorgunluk ise insanda bir öfke üretir. Bu öfkenin kaynağı, görüldüğü üzere günlük olgu ve olaylar ile psikolojik sâikler değildir ve başkalarından daha çok kişinin kendine yöneliktir. Akif Emre'de, yakın çevresindeki kişilerin özellikle inanç ve fikirleri ile eylemleri arasında gördüğü tutarsızlıklar karşısında hâsıl olan öfkenin temel nedeni, kanımca budur. Ancak tekrarda fayda var: Bu öfke karşısındakilerden daha çok kendine yöneliktir; bu nedenle saldırmayı ve bağırılmayı değil, geri-çekilmeyi ve dahi gittikçe münzevileşmeyi getirir. Öyle de olmuştur! Kendi içine çekilmek, hicret etmek, bedeli ağır olmakla birlikte diğer hasletlerle birleştiğinde, kişinin kendine zâtî/öz saygısını besler; çevresi için de saygın kılar.

İşte, sûretin sîrete dönüşmesi yani başkaları için örnek-yol hâlini alması, en nihayetinde kişinin saygın bir temsilde sürekli temessül edilebilmesi ile mümkündür.

Bir kedinin avı karşısındaki gergin yakaza hâli; en son sınırına dayanmış yay gibi; en küçük bir ânı bile fevt etmemek için... Kısaca şuûr... Bu nedendir ki, her zaman yorgun bir hâli vardı. Dalgınlığının nedeniydi dalgıçlığı... Yaşadığı zamanın şâhidi olmak kolay değildir; bunun için tüm ânları sürekli taramak; deyiş yerindeyse bir râsıd gibi sınırsız bir mekândaki olgu ve olayların her hareketini gözlemleyip anlamlı cümlelere dönüştürmek ve sonra da geleceği ön-göreceğ şeklinde yorumlamak gerekir. Tüm bunları yaparken de hak-ile olmak, hakikat-ile yürümek; şahsî menfaati için yan-yollara sapmamak...

EK

Ehl-i Dikkat Hakikatli Bir Adam: Akif Emre

En zor şeydir bir insanın kapladığı yeri hakkı-ile tutması...

Her dâim hak-ile olması... Akif Emre, şehâdet ederim ki, kapladığı yeri hakkı ile tutan, her dâim hak-ile olan hakikî bir derviştî. "Huzûr, her dâim O'nun huzûrunda hâzır olma bilincidir; çünkü ancak hâzır olanlar huzûr bulurlar." cümlemi çok beğendiğini söylemişti bir gün ve eklemişti: "Ben buna 'ölümü yaşamak' diyorum." 'Ölümü yaşamak' yani 'dâim dikkat'... Onun için kendisini 'ehl-i dikkat' olarak adlandırmışım. 'Dikkat' sözcüğünün köküne 'dikkat' edilirse, "inceltme, ince eleyip sık dokuma, ayrıntılı olma, kılı kırk yarma" gibi anlamları olduğu görülür; ayrıca "dakika" sözcüğünde olduğu gibi ânın derin bir idraki olduğu da hissedilebilir. Tüm denilenler basit anlamıyla bir iş yaparken gösterilen hassasiyetlerle ilgili değil; tersine yaşarken, ifrât ve tefrîte düşmeksizin, yola ilişkin bilinçli bir yordamın eşliğinde yürümek demek... Bir kedinin avı karşısındaki gergin akaza hâli; en son sınırına dayanmış yay gibi; en küçük bir her zaman yorgun bir hâli vardı. Dalgınlığının nedeniydi dalgıçlığı... Yaşadığı zamanın şâhidi olmak kolay değildir; bunun için tüm ânları sürekli taramak; deyiş yerindeyse bir râsıd gibi sınırsız bir mekândaki olgu ve olayların her hareketini gözlemleyip anlamlı cümlelere dönüştürmek ve sonra da geleceği ön-göreceğ şeklinde yorumlamak gerekir. Tüm

<https://fazlioglu.blogspot.com/>

bunları yaparken de hak-ile olmak, hakikat-ile yürümek; şahsî menfaati için yan-yollara sapmamak... Ve Âmen-tu'sunun bedelini ödemeyi göze almak.. Akif Emre, istikâmeti muhkem, hakikatli bir şâhiddi; çağının, zamanının, ânının şâhidi... Âmen-tu'sunun bedelini ödemeyi göze almıştı; ödedi de... Ben de öyle olduğuna şehâdet ediyorum... Kendisine rahmet, sevenlerine sabır diliyorum...

Kaynak:

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu (2018), " Sûreti ile Sireti Arasında Akif Emre", Kayseri Büyükşehir Belediyesi Düşünen Şehir Dergisi, 104-107, <https://www.kayseri.bel.tr>

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Düşünen Şehir Dergisi'nin ilgili sayısını indirmek için linke tıklayınız:

<https://fazlioglu.blogspot.com/2018/06/prof-dr-ih-san-fazlioglu-dusunen-sehir-dergisi-akif-emre-ozel-sayisi-nda-yazdi-sureti-ve-sireti-arasinda-akif-emre.html>

BİR TEŞEKKÜR:

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Düşünen Şehir Dergisi Akif Emre Özel Sayısı'nda emeği geçen ve katkı sağlayan herkese çok teşekkür ederim. Dergiye pdf olarak erişime açmalarından dolayı ayrıca teşekkür ederim

<https://fazlioglu.blogspot.com>

"Bilgi kendine kayıtsız kalan kişileri ve toplumları affetmez." Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu

HOME ÖĞRENCİ » YAKINDA » HAKKINDA AMACIMIZ GÜNDEM » DONATE! DESTEK OL

IF İHSAN FAZLIOĞLU ÇALIŞMALARI
"Tatmin eden övgü ve sövgü sizin olsun, idrâk veren bilgi bize yeter."

"İdrâki olmayan doğru bilmez; vicdani olmayan güzel eylemez."

ANASAYFA AKADEMİK » YAKINDA » DOSYALAR » DUYURULAR BASINDAN » KARİKATÜR KÜTÜPHANE YABANCI DİLLER » YAYINLAR »

Search

TOTAL PAGEVIEWS
4219

"Erdemlerin en büyüğü bilimdir. İnsanlar erdem sahibi olmazsa, şehir ve yöneticiler de erdemli olmaz."
Farabi, Erdemli Şehir

Popular Tags Blog Archives

 Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu: Medeniyet Okumaları Notları
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu: Medeniyet Okumaları Notları Yeni Akademik Yılıımızda da Medeniyet Okumaları'na Yoğun Katılım (Birinci Ders). ...

"Bizge vacip olğan – soñki nefeske qadar millet ve yurt oğruna çayrettir." İsmail Bey Gaspıralı
Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu "Düşünen Şehir Dergisi Akif Emre Özel Sayısı"nda Yazdı: Sûreti ile Sireti Arasında Akif Emre
Muhammet Negiz | Haziran 07, 2018 | Hiç yorum yok |